

Dzierżon, Ginter

Zasady interpretacyjne w odniesieniu do władzy wykonawczej (kan. 138 KPK)

Studia Redemptorystowskie nr 10, 439-446

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Ginter Dzierżon
UKSW – Warszawa

ZASADY INTERPRETACYJNE W ODNIESIENIU DO WŁADZY WYKONAWCZEJ (KAN. 138 KPK)

Słowa kluczowe: interpretacja, władza wykonawcza, prawodawca
Keywords: interpretation, executive power, legislator
Schlüsselwörter: Interpretation, Exsecutivemacht, Gesetzgeber

Wstęp

W Kościele władza jest czynnikiem aktywizującym działalność jej członków. Jednym z rodzajów władzy rządzenia jest władza wykonawcza (kan. 135 § 1 KPK). Jej sprawowanie polega przede wszystkim na stosowaniu prawa zapewniającego właściwe funkcjonowanie wspólnoty Kościoła.

W Kodeksie z 1983 roku prawodawca zawarł wiele regulacji dotyczących różnych obszarów wykonywania władzy wykonawczej. Różnorodność treści zawartych w normach domaga się jednak zastosowania właściwej wykładni. Stąd też w kan. 138 KPK skodyfikowano zasady interpretacyjne dotyczące zwyczajnej władzy wykonawczej oraz władzy delegowanej. W regulacji tej ustawodawca postanowił: „Zwyczajna władza wykonawcza oraz władza delegowana do ogółu spraw winna być szeroko interpretowana; każda zaś inna ściśle. Komu jednak została delegowana władza, uważa się, że otrzymał upoważnienie do wykonania wszystkiego, co warunkuje użycie władzy”. Bezpośrednim źródłem kan. 138 KPK jest kan. 200 § 1 KPK z 1917 roku, który brzmiał niemalże identycznie. Należy też dodać, iż obecnie podobna treść została zawarta także w kan. 989 KKKW.

Dyspozycje skodyfikowane w kan. 138 KPK stanowiąc będą zasadniczy przedmiot zainteresowania w tym opracowaniu. Z pobieżnej analizy zapisu normatywnego wynika, że została w nim ujęta podstawowa zasada interpretacyjna zawarta w pierwszej części pierwszego zdania oraz zasada pomocnicza określona w drugiej części tego zdania.

Podjęcie szczegółowej wykładni kan. 138 KPK byłoby jednak niepełne bez rozważenia z jednej strony problemu wstępnego związanego z dwoma formami

interpretacji, ścisłą i szeroką, o których jest mowa w tej normie, z drugiej zaś strony, bez odniesienia się do kwestii przedmiotu interpretacji.

1. Pojęcie interpretacji ścisłej i szerokiej

Komentatorzy w wykładni kan. 138 KPK zasadniczo nie poruszają tematyki interpretacji ścisłej i szerokiej. Zwykle skupiają uwagę na zawartych w tej normie zasadach interpretacyjnych. Taki sposób podejścia wynika z faktu, że prawodawca odniósł się do tych postaci wykładni w innych regulacjach, mianowicie w kan. 18 KPK dotyczącym ustaw kościelnych, a także w kan. 36 KPK traktującym o interpretacji poszczególnych aktów administracyjnych¹.

Należy podkreślić, że w systemie kanonicznym generalnym pryncypium interpretacyjnym jest zasada, w myśl której akty prawne należy rozumieć według własnego znaczenia słów (kan. 17, 36 § 1 KPK)². Reguły interpretacyjne skodyfikowane w kan. 138 KPK trzeba zatem uznać za pomocnicze³. Należy je więc stosować wtedy, gdy posłużenie się interpretacją gramatyczno-logiczną nie przyniosło pożądanych rezultatów⁴.

Dysponując takimi założeniami, należałoby zapytać: jaki charakter mają interpretacja ścisła i szeroka, o których jest mowa w kan. 138 KPK? Zastanawiając się nad tym problemem, Alfons van Hove stwierdził lakonicznie, że interpretację ścisłą wywodzi się z właściwego sensu słów; interpretacja szeroka natomiast wiąże się z właściwym sensem słów, ale bardziej rozszerzonym⁵. Z pogłębioną analizą tej kwestii spotykamy się w komentarzu do tego kanonu Remigiusza Sobańskiego. Wyjaśniając ten problem, skonstatował on: „Interpretacja ścisła i szeroka różni się od zawężającej i poszerzającej (por. kan. 16 § 2), gdyż nie wykracza poza znaczenie (»brzmienie«) słów. Ścisła – uwzględnia je w zakresie tak wąskim, jaki jest konieczny, by słowa zachowały swój sens. Szeroka – w zakresie tak szerokim, jak ich sens na to pozwala”⁶. Nawiązując do tego wątku, Marian Żurowski w komentarzu do kan. 138 KPK napisał: „O szerokiej interpretacji tylko wówczas może być mowa, jeżeli dane

¹ Por. G. Marcuzzi, *Le forme dell'interpretazione canonica tra diritto e equità*, w: *Il Diritto della Chiesa. Interpretazione e prassi*, Città del Vaticano 1996, s. 39.

² Por. G. Dzierżon, *Zasady interpretacji ustaw kościelnych ujęte w kan. 17 KPK*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 26 (2006), s. 319–326.

³ Por. M. Żurowski, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 141.

⁴ Por. R. Sobański, *Komentarz do kan. 18 KPK*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 72.

⁵ Por. A. van Hove, *De legibus ecclesiasticis*, w: *Commentarium Lovaniense*, t. 2, cz. 1, Mecheliniae–Romae 1930, s. 304: „Stricta interpretatio sumit verba legis sensu proprio (...) Lata interpretaio sumit verba sensu proprio sed magis extenso (...)”.

⁶ Por. R. Sobański, *Komentarz do kan. 18 KPK*, dz. cyt., s. 72.

słowo zawiera dwa lub więcej możliwych do przyjęcia znaczeń. Nigdy jednak, zgodnie z kan. 17, nie wolno wykraczać poza znaczenie danego słowa. W szerokiej zatem interpretacji należy rozumieć przez dane wyrażenie czy przez dane słowo wszystko to, co w ramach znaczenia słów można rozumieć. Przez ścisłą interpretację trzeba rozumieć to wszystko – również w ramach znaczenia słów – co koniecznie trzeba rozumieć, ażeby słowo nie straciło swego zasadniczego sensu⁷.

Konkludując ten passus, należy stwierdzić, że w doktrynie wskazuje się, iż z natury rzeczy skodyfikowane w kan. 138 KPK sposoby wykładni są interpretacjami deklaracyjnymi, niekorygującymi normy⁸. Nie mają więc one charakteru kreatywnego⁹.

2. Przedmiot interpretacji

W myśl kan. 138 KPK, przedmiotem interpretacji są regulacje dotyczące zwyczajnej władzy wykonawczej oraz władzy delegowanej. Termin normatywny „zwyczajna władza wykonawcza” odnosi się zarówno do władzy własnej, jak i do władzy zastępczej (kan. 131 § 2 KPK). Zgodnie z założeniami systemowymi, ten typ władzy pozostaje w ścisłym związku z urzędami sprawowanymi w kanonicznym porządku prawnym (kan. 131 § 2 KPK). Władza delegowana nie jest natomiast udzielana wiernemu z racji urzędu (kan. 131 § 1 KPK)¹⁰. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, iż prawodawca w omawianym kanonie nie czyni wzmianki o władzy subdelegowanej, której poświęcił aż trzy paragrafy w kanonie poprzednim (kan. 137 §§ 2–4 KPK)¹¹. Ze względów metodologicznych uwaga temu wątkowi zostanie poświęcona w dalszej części opracowania.

3. Zasady interpretacyjne ujęte w kan. 138 KPK

Jak już nadmieniono, ustawodawca w kan. 138 KPK zawarł zarówno podstawową zasadę interpretacyjną, jak i zasadę pomocniczą.

⁷ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 141–142.

⁸ Por. J. Arrieta, *Commento al can. 138 CIC*, w: *Codice di Diritto Canonico e le leggi complementari*, red. J. Arrieta, Roma 2007, s. 150.

⁹ Por. L. Puma, *L'interpretazione estensiva della legge in materia matrimoniale*, w: *Matrimonium et ius*, red. J. Villa Avila, C. Gnazi, Città del Vaticano 2006, s. 289.

¹⁰ Por. J. García Martín, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 514.

¹¹ Tamże.

3.1. Zasada podstawowa

Z treści kan. 138 KPK wynika, iż w interpretacji wykonawczej władzy rządzenia istnieje możliwość zastosowania interpretacji szerokiej oraz w pewnych wypadkach konieczność zastosowania interpretacji ścisłej.

3.1.1. Możliwość zastosowania interpretacji szerokiej

Według kan. 138 KPK, zarówno do zwyczajnej władzy wykonawczej, jak i do władzy delegowanej do ogółu spraw można posługiwać się interpretacją szeroką. Zastanawiając się nad racjami takiego ustalenia, Marian Żurowski podkreślił, iż co do zwyczajnej władzy wykonawczej należy stosować taką formę wykładni, gdyż władza związana z urzędem powinna służyć dobru wspólnemu danej społeczności¹². Nie należy jej zatem ograniczać¹³. Podobną opinię wyraził Julio García Martín, twierdząc, iż merytorycznie tego typu władza ma charakter służebny wobec danej wspólnoty¹⁴.

Jak już wiadomo, interpretację szeroką należy stosować także do władzy delegowanej do ogółu spraw. Zdaniem kanonistów, jest tak dlatego, że autorytet delegujący, podejmując decyzję o wspomnianej w kanonie charakterystyce, daje delegowanemu możliwość dysponowania władzą w pewnym zakresie¹⁵. Komentując tę regułę, wspomniany już Julio García Martín w oparciu o zasadę analogii nawiązał do reguły interpretacyjnej ujętej w kan. 77 KPK, dotyczącej przywilejów. W myśl tego pryncypium, do przywilejów należy zastosować taką interpretację, aby ten, kto otrzymał reskrypt, odczuł, że uzyskał jakąś łaskę. Zdaniem tego hiszpańskiego kanonisty, podobny charakter powinna mieć interpretacja dotycząca władzy delegowanej¹⁶.

Według komentatorów, interpretacja szeroka, o której mowa w kan. 138 KPK, powinna również znaleźć aplikację w odniesieniu do uprawnień habitualnych, o czym traktuje kan. 132 KPK¹⁷. W ich przekonaniu tego typu prerogatywy mają charakter podobny do władzy delegowanej do ogółu spraw¹⁸.

¹² Por. G. Michiels, *De postestate ordinaria e delegata*, Turin 1964, s. 216–217; E. Regatillo, *Institutiones iuris canonici*, t. 1, Santander 1961, s. 277; H. Franceschi, *Comento al can. 138 CIC*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 1, Pamplona 2002, s. 886.

¹³ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 142; A. Bunge, *Las claves del Código. El libro I del Código de Derecho Canónico*, Buenos Aires 2006, s. 279.

¹⁴ Por. J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 515: „La ragione di questa interpretazione sta nel fatto che queste potestà contengono favori o grazie. Di fatto sono concessioni ordinate direttamente al bene commune ma non al bene particolare”.

¹⁵ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 142.

¹⁶ Por. J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 515.

¹⁷ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico – pastorale*, t. 1, Roma 1996, s. 222.

¹⁸ Por. J. Manzanares, *Comento al can. 138 CIC*, w: *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe comentada*, red. L. De Echeverría, Madrid 1985, s. 109–110.

3.1.2. Konieczność zastosowania interpretacji ścisłej

Z brzmienia kan. 138 KPK wynika, że każda inna władza powinna być interpretowana w sposób ścisły. Zdaniem kanonistów, zwrot normatywny „każda inna władza” w sensie negatywnym oznacza władzę różną od zwyczajnej władzy wykonawczej rządu i władzy delegowanej, o których mówi prawodawca w pierwszej części pierwszego zdania analizowanej dyspozycji. Utrzymują oni, iż ścisłą interpretację należy stosować zarówno do władzy delegowanej do poszczególnych wypadków, jak również do władzy subdelegowanej do ogółu spraw i poszczególnych przypadków¹⁹. W tym kontekście może zrodzić się pytanie: czy władza subdelegowana nie mogłaby być tłumaczona w sposób szeroki? Wydaje się, iż odpowiedzi na tę wątpliwość należy szukać w dyspozycji zawartej w kan. 18 KPK. W regulacji tej wskazuje się, że interpretacji ścisłej podlegają m.in. ustawy ograniczające swobodne wykonywanie uprawnień. Za taką ustawę należy uznać też kan. 138 KPK. W pierwszej części pierwszego zdania tego kanonu, który stanowił już przedmiot zainteresowania, nie ma wzmianki o władzy subdelegowanej. Dlatego też władza udzielona za jej pośrednictwem powinna być tłumaczona w sposób ścisły.

Poglądu tego nie podzielał Marian Żurowski. Nawiązując do kan. 137 § 2 KPK, twierdził on, że w tej regulacji pojęcie władzy delegowanej zostało użyte ogólnie. W jego przekonaniu należy ją zatem pojmować szeroko, tak samo jak władzę delegowaną i władzę subdelegowaną do ogółu spraw²⁰.

Wracając do przerwane go wątku, należałoby jeszcze zapytać: jakie racje zdecydowały o wprowadzeniu takiej zasady interpretacyjnej? Zajmujący się tym problemem kanoniści podają różne powody. Rozpatrując tę kwestię, Marian Żurowski podkreślił, iż ten rodzaj władzy ma charakter ograniczony. W konsekwencji więc jej sprawowanie nie jest pozostawione woli adresatów delegacji i subdelegacji²¹. Remigiusz Sobański z kolei wskazał, że delegacja do poszczególnych wypadków jest zawsze korzystna dla jednostek, a jej wykonanie narusza prawa innych. Twierdził on, że taki sposób wykładni jest zgodny z dyspozycją kan. 36 § 1 KPK, w myśl której akty administracyjne godzące w prawa innych powinny być interpretowane w sposób ścisły²². Alexandro Bunge natomiast, zastanawiając się nad tym problemem, stwierdził, iż jest tak, ponieważ poprzez decyzję autorytetu delegowanego zmienia się porządek wspólny rzeczy. Dlatego też w jego przekonaniu w takim przypadku należy zastosować taką interpretację, aby powstałe przeobrażenia były jak najmniej odczuwalne²³. Wreszcie,

¹⁹ Por. J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 515.

²⁰ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 143.

²¹ Tamże, s. 142.

²² Por. R. Sobański, *Komentarz do kan. 138 KPK*, dz. cyt., s. 225.

²³ Por. A. Bunge, *Las claves...*, dz. cyt., s. 279.

Francisco Wernz i Peter Vidal w swym komentarzu do kan. 200 KPK z 1917 roku utrzymywali, że należy zastosować taki sposób tłumaczenia dlatego, że władza delegowana do poszczególnych wypadków uchyla władzę zwyczajną do podjęcia decyzji²⁴.

Kończąc ten *passus*, należy dodać, iż z bezpośrednią aplikacją tej reguły spotykamy się w kan. 92 KPK, zgodnie z którym władza dyspensowania udzielona do konkretnego przypadku podlega ścisłej interpretacji.

3.2. Zasada pomocnicza

Jak już zasygnalizowano, w drugim zdaniu analizowanego kanonu ujęto zasadę pomocniczą. Prawodawca postanowił bowiem: „Komu jednak została delegowana władza, uważa się, że otrzymał upoważnienie do wykonania wszystkiego, co warunkuje użycie władzy”.

Rozpoczynając analizę tej dyspozycji, należy podkreślić, iż w literaturze niezwykle rzadko podejmuje się dogłębną refleksję nad tą regułą. W swych komentarzach do kan. 138 KPK autorzy najczęściej ograniczają się do wskazania przypadków, w jakich znajduje ona aplikację.

W myśl doktryny, pryncypium to znajduje zastosowanie zarówno do przypadków interpretowanych ściśle, jak i szeroko²⁵. Jego treść jest logicznym następstwem reguł, o których traktuje prawodawca w pierwszym zdaniu kan. 138 KPK. Funkcjonowanie tej zasady ma charakter pragmatyczny. Idzie bowiem głównie o to, by delegowany posiadający władzę mógł nią dysponować²⁶. Aktualizacja uprawnienia, o którym mowa w tej normie, pozostaje w ścisłym związku z otrzymaną władzą. Tak więc bez tych prerogatyw władza nie mogłaby być skutecznie sprawowana²⁷.

Wyjaśniając tę kwestię, Marian Żurowski stwierdził: „z natury rzeczy ponadto wynika, że w tym wypadku może być brane pod uwagę tylko to uprawnienie, względnie władza, o mniejszej wartości, niż ta, która została delegowana. Innymi słowy, musi ona mieć charakter dopełniającej przekazaną kompeten-

²⁴ Por. F. Wernz, P. Vidal, *Ius canonicum*, t. 2, Romae 1923, s. 363: „At iurisdictio delegata ad casum speciale iurisdictioni ordinariae derogat ad quam pertinet actum ponere, idoque stricte standum est limitibus delegationis”.

²⁵ Por. A. Bunge, *Las claves...*, dz. cyt., s. 279: „Cuando se hace una delegación para un caso determinado, no se está suponiendo una capacidad general del que la recobe sino la conveniencia o utilidad de resolver un caso determinado a través de la actuación del que ha sido delegado. A diferencia de la situación anterior en este caso hay una decisión de la autoridad delegante que altera el orden común de las cosas, por lo tanto esa decisión debe interpretarse de modo que la alteración sea menor posible”.

²⁶ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 142.

²⁷ Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma 2008, s. 440.

cję²⁸. Według tego wybitnego kanonisty, analogiczne ustalenia dotyczą spraw wypadkowych (kan. 1587–1591 KPK)²⁹.

Dla przykładu, prawo do spowiadania osoby obarczonej cenzurą zawiera w sobie również uprawnienie do zwolnienia jej z tej kary. Decyzja co do kary bowiem warunkuje udzielenie rozgrzeszenia (kan. 1331 § 1, n. 2 KPK)³⁰. I przeciwnie, otrzymanie delegacji do asystowania przy zawieraniu małżeństwa nie mieści w sobie uprawnienia do dyspensowania od ewentualnie zaistniałych przeszkód zrywających. Należy dodać, iż tego typu rozwiązanie pozostaje w ścisłej korelacji z inną regułą interpretacyjną wypracowaną w dobie kanonistyki klasycznej, w myśl której „komu wolno więcej, tym bardziej wolno i mniej” (*cui licet quod est plus, licet utique quo est minus*)³¹.

Wracając do przerwane go wątku, należy stwierdzić, iż walor prawny przeszkód zrywających jest większy aniżeli walor delegacji do asystowania przy zawieraniu związku. Dlatego też ten, kto otrzymał delegację, nie może podjąć decyzji co do dyspensy. Jeżeli natomiast ktoś w akcie delegacji otrzymałby uprawnienie do dyspensowania od przeszkód małżeńskich, to zgodnie z założeniami kan. 138 KPK, mógłby on również zwolnić z kary, która uniemożliwiałaby uzyskanie dyspensy³².

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż skodyfikowane w kan. 138 KPK zasady interpretacyjne dotyczące władzy wykonawczej mają charakter pomocniczy. Należy je bowiem aplikować wówczas, kiedy posłużenie się interpretacją gramatyczno-logiczną, o której mowa w kan. 17 KPK, nie przyniesie oczekiwanych rezultatów.

W myśl założeń zawartych w analizowanym kanonie, szeroką interpretację należy stosować tak do władzy wykonawczej, jak i do władzy delegowanej do ogółu spraw. Takie rozwiązanie wynika w fakt, iż władza rządu w tym obszarze ma charakter służebny względem danej społeczności. Poprzez delegację zaś władzy do ogółu spraw osoba uzyskuje kompetencje do działania w pewnym zakresie.

W pozostałych przypadkach, to znaczy zarówno w odniesieniu do władzy delegowanej do poszczególnych wypadków, jak również do władzy subdelegowanej, należy zastosować interpretację ścisłą. Racje wprowadzenia takiego

²⁸ Por. M. Żurowski, *Problem władzy...*, dz. cyt., s. 144.

²⁹ Tamże.

³⁰ Por. L. Chiappetta, *Il Codice...*, dz. cyt., s. 222.

³¹ Por. D. 50, 17, 21.

³² Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme...*, dz. cyt., s. 440.

sposobu wykładni wynikają z założenia, iż przytoczone rodzaje władzy mają charakter ograniczony. Ich sprawowanie bowiem nie jest pozostawione dyskrejonalności adresatów.

Zasada pomocnicza ujęta w drugim zdaniu kan. 138 KPK jest logicznym następstwem reguł zawartych w pierwszym zdaniu tej regulacji. Ma ona charakter pragmatyczny, umożliwia bowiem dysponowanie władzą, którą posiada osoba delegowana.

Summary

Interpretative principles with to executive power (can. 138 CIC)

In the presented article, the author focused his attention on the interpretation of can. 138 CIC. He proved that the interpretative rules included in this act are of an ancillary nature.

Liberal interpretation should be applied in any case both executive and delegated power. According to the author, this solution results from the fact that executive power, is subordinate to a given community. By means of delegation of power a person gains competence to act within a certain scope.

In other cases, i.e. with reference to power delegated for a single act and also power sub-delegated for a single or for all cases, strict interpretation should be used. The reason for applying this kind of interpretation is the fact that the aforementioned types of power are of a limited nature. Exercising these powers does not involve discretionariness.

According to the author, the auxiliary rule expressed in the second sentence of can. 138 CIC is a logical consequence of the principles included in the first sentence of the very same regulation. It is of a rather pragmatic nature since it makes it possible for delegate to possess certain power.

Ks. Ginter Dzierżon – prof. dr hab., kierownik Katedry Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. Jest autorem ponad 120 opracowań z zakresu prawa małżeńskiego, norm ogólnych prawa kanonicznego oraz teorii prawa.